

Role systémů značení regionálních produktů v procesu institucionalizace regionů a v jejich rozvoji

Magdalena Kašková

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Přírodovědecká fakulta
Univerzita Karlova v Praze

Oponentský posudek diplomové práce

Za jeden z nejinspirativnějších zdrojů současné geografické literatury považuji příležitostnou rubriku „Boundary Crossings“ v časopise Transactions of the Institute of British Geographers. Články publikované v jejím rámci zvou čtenáře k nazírání a zkoumání velkých geografických témat z neobvyklých úhlů pohledu propojováním poznatků, postřehů a postupů z okruhů literatury, jež se v procesu geografického poznávání obvykle neprotínají. V mnoha případech tak dochází k výraznému posunu poznání. Propojením literatur o regionálním rozvoji a regionalizaci, alternativních potravinových sítích a značkách produktů se Magdalena Kašková ve své diplomové práci pokusila o něco podobného a podle mého názoru velmi úspěšně. Snadno si dokážu představit převedení její diplomové práce do podoby badatelsky aktuálního a atraktivního článku v dobrém časopise.

Kromě originálního přístupu ke zkoumání a přínosu k poznání institucionalizace a rozvoji regionů se diplomová práce Magdaleny Kaškové vyznačuje přehlednou organizací prezentovaného materiálu vycházející z dobře promyšlených a logicky uspořádaných výzkumných cílů, otázek a předpokladů. Ve zbytku textu se autorka takto sestavené struktury práce důsledně drží a čtenář se v textu o poměrně komplexně pojatém výzkumu snadno orientuje a bez problémů sleduje postupné rozvíjení autorčiny argumentace. Ta je založena nejen na výborném přehledu relevantní literatury (více než 130 odborných článků v seznamu literatury), ale i na schopnosti poznatky z této literatury tvořivě využít k formulaci vlastní originální výzkumné agendy a projektového designu. Kašková účelně využívá jak zahraničních zdrojů, tak prací souvisejících s jejím tématem vzniklých na půdě KSGRR.

Za velmi efektivní také považuji kombinaci extenzivního a intenzivního přístupu ke sběru dat. Rozsáhlý seznam empirických internetových zdrojů a provedení rozhovorů s koordinátory všech regionů vybrané asociace demonstrují autorčino úsilí o systematickosti a úplnost sebraných vstupních dat. Ocenění si zaslouží také její systematické úsilí konfrontovat zjištění z vlastního českého projektu s poznatky ze zahraničních výzkumů a naznačit, v čem její výsledky představují obohacení obecného poznání.

Práce je velmi kvalitní i z jazykového a formálního hlediska. Autorka evidentně provedla důkladnou korekturu textu (narazil jsem jen na minimum překlepů), kvalitně zpracovala grafické a tabulkové přílohy. Sympatická je také autorčina kritická reflexe omezení jejího projektu, s nimiž je třeba jeho výsledky vnímat (např. opominutí perspektivy spotřebitelů). Toto omezení je ale také možno vnímat jako příležitost pro další aktuální a důležitý výzkumný projekt – příležitost, již by autorka neměla promarnit.

Z výše uvedených důvodů doporučuji diplomovou práci Magdaleny Kaškové k obhajobě.

K hodnocené práci mám samozřejmě řadu dílčích postřehů a komentářů, ty ale ve většině případů spíše než nesouhlasnou kritiku představují náměty k zajímavé rozšiřující diskusi, případně doporučení pro další výzkum:

1. O problematice značení v postsocialistickém kontextu píše Zsuzsa Gille v článku „Is there a global postsocialist condition“ (Global Society 2010). Tento zdroj by autorka mohla uplatnit např. na str. 47.
2. Větší pozornost mohla být věnována transferu značení do ČR a jeho domácí difúzi. Více doplňujících informací mohla autorka poskytnout o hlavním aktéru importu značení do ČR v jeho počáteční fázi - Regionálnímu environmentálnímu centru (REC) jako instituci i jeho roli v tomto procesu. REC je jedním z historických aktérů neoliberalizace postsoc. zemí. A samotné značení může být považováno za její důležitý projev. V práci je vztah značení a neoliberalismu zmíněn jen okrajově.
3. Autorka často používá termín komunita nekriticky (v souladu s jeho používáním v praktické rovině v rámci neoliberalizace politiky a vládnutí) jako v zásadě bezproblémový a pozitivní koncept. Defenzivní a reflexivní lokalizace by zasloužily větší prostor.
4. Vzhledem k významu tradic, historie a kultury pro proces regionalizace prostřednictvím značení by stálo za úvahu v budoucnu vztáhnout toto téma k literatuře o nostalgii v obecnější rovině i v souvislosti ke spotřebitelskému chování.
5. V práci se občas vyskytují vágně formulované hodnotové soudy, které nejsou nijak podložené. Např. „slabá nerozvojová oblast“ na str. 87.
6. Autorka sice několikrát zdůrazňuje vysvětlení zavádění značek ekonomickou motivací, zároveň ale tuto motivaci také několikrát popírá (i její informátoři).
7. Výklad na str. 16 není úplně přehledný a text zcela nekoresponduje s grafickým znázorněním.
8. Str. 19: Kapitola má podtitul „Obecná východiska“, ale všechny uváděné příklady jsou z Česka.
9. Jedním z motivů pro podporu centrálních institucí EU regionalizaci je cílená eroze národního státu jako překážky evropeizace (str. 21).
10. Chce autorka skutečně tvrdit, že lidé bez regionálního citění mají nižší pracovní motivaci? (str. 22)
10. Nesouhlasím s autorčiným opakovaným tvrzením, že české AFNs (spíše by asi mělo být APS) prošly podobným vývojem jako na Západě (např. str. 29, 68 a jinde). Naopak, jak i Spilková a kol. a jiní autoři ukázali, konkrétně česká varianta farmářských trhů se dramaticky liší od jejich podoby v západoevropských zemích. V Česku chybí motivace ekologická a lokální – na českých FT se biopotraviny moc neprodávají a zboží rozhodně není primárně místní. Dále, jak autorka sama uvádí, v českých podmínkách v těchto iniciativách nehraje sociální spravedlnost žádnou roli.
11. Str. 39: První a poslední otázka jsou téměř identické.
12. Na str. 72 se uvádí, že „Dnes je cílem značení zejména zviditelnění jednotlivých regionů...“. Na str. 70 se ale říká, že *původním* cílem bylo povědomí o regionech. Jaký je v tom rozdíl?
13. V Závěru se autorce podařilo elegantně se vrátit k počátku svého výzkumu ve světle jeho výsledků a zjištěné poznatky přehledně shrnout. Zároveň ale tato část budí dojem, že byla napsána pod časovým tlakem. Autorčin kritický přístup tu ztrácí ostří a občas problesknou příklady nadměrných zkratk a interpretací založených na v současnosti používaných stereotypech. Např. se tu objevuje tvrzení, že „ve venkovských oblastech se projevuje ztráta tradic spojená s velkoobjemovým zemědělstvím a politicky podmíněnými změnami v socialistickém období...“ (str. 129). Toto tvrzení se neopírá o autorčin vlastní výzkum a není pro něj žádný doklad ani v diskusi s literaturou. Je i velmi problematické samo o sobě. Uváděná kauzalita je těžko doložitelná. Pamětníci jistě potvrdí, že socialistický stát lidovou kulturu, folklor a tradice všemožně podporoval a glorifikoval. Ve Velké Británii velkoobjemové

socialistické zemědělství nikdy nebylo, po venkovských tradicích ale přesto není ani památka. Dokonce by se dalo tvrdit, že dnešní české zemědělství je v mnoha směrech ještě velkoobjemovější, než to socialistické. V Česku je dnes asi jen 20 000 rodinných farem, zbytek jsou velké podniky. Průměrná výměra českého zemědělského podniku je bezkonkurenčně největší v EU.

Co přesně autorka myslí nebezpečím korupce u státem řízených značek? Jinde se tohoto nebezpečí neobává?

A co má na mysli při zmínce o prosazování politických zájmů u těchto státem řízených značek? Krajské nebo značky ze systému ARZ přece nejsou apolitické. ARZ má jasné politické zájmy.

Jsou region a jeho komunita separátní entity? (str. 131)

Na str. 130 a 131 autorka implicitně předpokládá, že komunitní vztahy a regionální identita jsou inherentně pozitivní fenomény. Proč by to tak mělo být? Existuje rozsáhlá literatura, která argumentuje zcela opačně.

RNDr. Petr Jehlička, PhD.
Katedra geografie
The Open University

V Milton Keynes, 12. září 2013